

**АКТУАЛЬНІ  
ПРОБЛЕМИ  
ПРАКТИЧНОЇ  
ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць**

*Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE  
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL  
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"  
MOLDOVA STATE UNIVERSITY  
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW  
VILNIUS UNIVERSITY  
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY  
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY  
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL  
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA  
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY  
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS  
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

**Collection of scientific works**  
*International Scientific and Practical Internet Conference*

**May 16, 2025**

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ  
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»  
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ  
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ  
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ  
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць**  
*Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)  
ВБК 72+88.4

*Секція III.*  
**МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ: ВЕКТОРИ  
ДОСЛІДЖЕННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ**

|                                                                                                                        |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>ПРОЯВИ РЕАКЦІЙ НА ВАЖКИЙ СТРЕС ТА ПОРУШЕННЯ<br/>АДАПТАЦІЇ ДОРОСЛИХ ПІД ЧАС ВІЙНИ</b>                                |     |
| Івченко Л. І., Мельничук І.В. ....                                                                                     | 193 |
| <b>ГЕНЕРАЛІЗОВАНИЙ АФЕКТИВНИЙ РОЗЛАД: ОСОБЛИВОСТІ<br/>КЛІНІЧНОГО ПЕРЕБІГУ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО<br/>ПОДОЛАННЯ</b> |     |
| Бернадзіковська Л.О., Фрунзе О.В. ....                                                                                 | 196 |
| <b>ВИРАЗНІСТЬ ПСИХІЧНОЇ ВТОМИ У ХВОРИХ НА<br/>ОНКОЛОГІЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ</b>                                             |     |
| Другаль К.І., Савенкова І.І. ....                                                                                      | 200 |
| <b>ВПЛИВ ХРОНІЧНОГО СТРЕСУ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ</b>                                                                       |     |
| Жданова Г. В., Венгер Г. С. ....                                                                                       | 202 |
| <b>МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ: СТОНС ЯК КЛЮЧ ДО<br/>РОЗУМІННЯ ПСИХОГЕННИХ СЕКСУАЛЬНИХ ДИСФУНКЦІЙ</b>            |     |
| Заморока А. А. ....                                                                                                    | 205 |
| <b>ДЕПРЕСИВНИЙ СИНДРОМ У ПЕРЕБІГУ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ<br/>СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ</b>                                          |     |
| Ігнатенко Е.В., Садова М.А. ....                                                                                       | 207 |
| <b>ПРИКОРДОННИЙ РОЗЛАД ОСОБИСТОСТІ ТА ЙОГО<br/>ЕТИОЛОГІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ</b>                                       |     |
| Кандалова Д.В., Венгер Г. С. ....                                                                                      | 210 |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ВТРАТИ ТА ГОРЮВАННЯ У<br/>ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ</b>                                           |     |
| Крисак А.О., Онищенко О.О. ....                                                                                        | 213 |
| <b>ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ<br/>НАРКОЗАЛЕЖНИМИ ПАЦІЄНТАМИ</b>                                                   | 3   |
| Лахута Л.П., Савенкова І.І. ....                                                                                       | 216 |
| <b>ГОСТРА РЕАКЦІЯ НА СТРЕС: АДАПТИВНІ ТА<br/>ДЕЗАДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ В УМОВАХ ВІЙНИ</b>                                 |     |
| Богдан Ж.Б., Логвиненко Л.І. ....                                                                                      | 219 |
| <b>ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПРИХИЛЬНІСТЮ ТА РОЗЛАДАМИ<br/>КОНСТРУКТУ «ОБРАЗУ ТІЛА»</b>                                        |     |
| Маринюк Г.О., Савенкова І.І. ....                                                                                      | 223 |
| <b>РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ<br/>МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ</b>                     |     |
| Новська О. Р. ....                                                                                                     | 226 |
| <b>ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ КОГНІТИВНИХ ЧИННИКІВ КОПІНГ-<br/>ПОВЕДІНКИ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ</b>                                |     |
| Сивоконь О.Ю. ....                                                                                                     | 229 |
| <b>ВІЙНА ЯК СТРЕСОВИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ЕМОЦІЙНИЙ<br/>СТАН ТА ПІДЛІТКОВУ МОТИВАЦІЮ ДО НАВЧАННЯ</b>                      |     |
| Цимбалюк І.В., Головська І.Г. ....                                                                                     | 231 |

### Література:

1. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна ; за ред. М. І. Мушкевич. – Вид. 3-тє. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 420 с.
2. Зубцов Д. Депресія: визначення та симптоматика. Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2016. № 1 (16) : Психологічні науки. С. 77-82.
3. Сахарук Л. Чинники, що впливають на лікування, реабілітацію та рецидив депресії у пацієнтів. Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини. 2022. № 12.
4. American Psychological Association. Clinical Practice Guideline for the Treatment of PTSD in Adults. <https://www.apa.org/ptsd-guideline/>
5. NICE Guideline NG116: Post-traumatic stress disorder. <https://www.nice.org.uk/guidance/ng116/chapter/Recommendations>

## ПРИКОРДОННИЙ РОЗЛАД ОСОБИСТОСТІ ТА ЙОГО ЕТІОЛОГІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Кандалова Д.В., Венгер Г. С.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»  
(м. Одеса, Україна)*

Прикордонний розлад особистості (ПРО) це хронічний та первазивний психічний розлад, що відрізняється вираженою емоційною нестабільністю, порушеннями ідентичності, імпульсивною поведінкою та деструктивними міжособистісними відносинами. Згідно класифікації DSM-5, основними симптомами є інтенсивний страх відкидання, хронічне почуття внутрішньої порожнечі, емоційні стани, що швидко змінюються, а також схильність до саморуйнівної поведінки, включаючи самоушкодження і суїцидальні спроби. Пацієнти з ПРО демонструють високу чутливість до міжособистісних стресорів і виявляють крайні форми реакцій на реальні чи уявні загрози втрати прихильності.

Перебіг розладу нерідко супроводжується епізодами дисоціації, параноїдним мисленням та зниженою здатністю до менталізації. Незважаючи на виражену нестабільність симптоматики, при дотриманні терапевтичних заходів можлива часткова ремісія, особливо в умовах структурованої психотерапії, спрямованої на розвиток емоційного контролю, зміцнення ідентичності та реконструкцію моделей взаємодії з оточуючими.

З клінічної точки зору ПРО характеризується високою коморбідністю з афективними розладами, тривожними станами, розладами харчової поведінки та зловживанням психоактивними речовинами. Статистичні данні досліджень вченими Робертом Біскіном та Джоел Періс наведені у таблиці 1 [2].

Таблиця 1. Супутні (коморбідні) захворювання у пацієнтів із ПРО протягом життя

| Тип розладу                | Доля виявлених випадків |
|----------------------------|-------------------------|
| Будь-який розлад настрою   | 96%                     |
| Великий депресивний розлад | 71% - 83%               |

|                                                     |               |
|-----------------------------------------------------|---------------|
| Будь-який тривожний розлад                          | 88%           |
| Панічний розлад                                     | 34% - 48%     |
| Посттравматичний стресовий розлад                   | 47% - 56%     |
| Зловживання алкоголем або психоактивними речовинами | 50% - 65%     |
| Будь-які розлади харчової поведінки                 | 7% - 26%      |
| Розлад особистості, що уникає                       | 43,0% - 47,4% |
| Обсесивно-компульсивний розлад особистості          | 18,2% - 25,7% |
| Залежний розлад особистості                         | 16,0% - 50,7% |
| Параноїдний розлад особистості                      | 13,7% - 30,3% |

Етіологічні чинники формування ПРО у дорослому віці включають складну взаємодію біологічних уразливостей та несприятливих умов раннього розвитку. Ключове значення надається психологічним травмам, набутим у дитинстві.

Аналіз, що охоплює дані міжнародних досліджень за участю осіб, яким діагностовано ПРО, показав, що пацієнти повідомляли про щонайменше одну травматичну подію в дитинстві у 14 разів частіше, ніж це спостерігалось у осіб загальної популяції [5].

Види дитячих травм, пов'язаних з ПРО, включають фізичне насильство (71%), сексуальне насильство (68%) та свідчення домашнього насильства (62%) [4]. Ці дані свідчать про сильну кореляцію між пережитими в дитинстві травматичними подіями та розвитком ПРО у дорослому віці.

Було встановлено, що симптоми ПРО можуть виявлятися через 2-6 років після систематичного впливу булінгу [6].

Механізми, що пов'язують дитячі травми з ПРО, включають порушення формування стратегій подолання стресів і підвищену чутливість до стресових ситуацій. Хронічний стрес у дитинстві призводить до труднощів у керуванні негативними емоціями, що сприяє розвитку деструктивних поведінкових патернів, таких як самоушкодження та зловживання психоактивними речовинами.

Також, аналізуючи дослідження взаємозв'язку соціально-економічних умов, агресії та соціальної ізоляції з ризиком психотичних розладів у зрілому віці, було зазначено, що ПРО було встановлено у 6,25% досліджуваних, що перевищує середньостатистичні показники. Згідно спостереженням в процесі дослідження, навіть покращення соціального статусу у зрілості не компенсувало негативного впливу дитячих стресових факторів [3].

Тож, результати дослідження підтверджують, що дитяча соціально-економічна депривація є також значним фактором ризику розвитку психотичних розладів, в тому числі ПРО, не зважаючи навіть на покращення умов життя у дорослому віці.

Проводячи паралель з викликами сучасності, важливо звернути увагу, що військові конфлікти, особливо затяжні та масштабні, створюють умови, в яких

діти піддаються системним психотравмуючим впливам. Ці впливи порушують базові потреби і відчуття безпеки, формуючи передумови для розвитку серйозних психічних розладів у підлітковому і дорослому віці. Але деякі чинники дитячого психічного травмування під час війни раніше не враховувались у дослідженнях передумов виникнення ПРО у дорослому віці. Нижче розглянуті основні фактори травматичних подій [1], які корелюються з наслідками дослідженого травматичного досвіду за параметрами потенційних наслідків розвитку ПРО.

Одним із найбільш руйнівних факторів є безпосередній досвід смерті або її свідчення. Сприйняття загрози життю, що повторюється, формує хронічний стан тривоги, порушує базову довіру до світу і викликає екзистенційний страх. Такі переживання у дітей тісно пов'язані з порушенням регуляції емоцій та дисоціацією – ключовими ознаками передумов розвитку ПРО.

Недолік задоволення базових потреб (харчування, сон, безпека, емоційне тепло) під час війни призводить до хронічного стресу, який підриває фізіологічні та психічні адаптаційні механізми. Згідно з теорією прихильності Боулбі, тривала відсутність безпечної фігури турботи в ранньому віці порушує розвиток саморегуляції та сприяє формуванню дезорганізованого типу прихильності, що потенційно значно підвищує ризик ПРО у дорослому віці.

Фізичне та емоційне виснаження, викликане постійною загрозою, евакуаціями, відсутністю стабільності, призводить до феномену «вивченої беспорядності». Цей стан тісно пов'язаний з депресією, зниженням контролю за імпульсами та підвищеною навіюваністю – факторами, що сприяють розвитку ПРО, особливо за наявності сприятливих сімейних чи генетичних факторів.

Соціальна ізоляція - ще один важливий фактор. Втрата друзів, руйнація сімейних та соціальних зв'язків, міграція або вимушена самотність ведуть до зниження соціальної компетентності, дефіциту емпатії та порушення формування ідентичності, що в свою чергу є ядром симптоматики ПРО.

Додатковим патогенним фактором є спостереження або участь в актах жорстокості та насильства. Діти, які стикаються з емоційною черствістю дорослих або змушені адаптуватися до нормалізації насильства, демонструють формування спотворених моделей поведінки, зниження чутливості до страждання та розвиток компенсаторної агресії – механізмів, які часто спостерігаються при ПРО.

Таким чином, травматичні впливи військового часу надають комплексний вплив на формування особистості дитини. У сукупності загроза життю, втрата опори, фізичне виснаження, емоційна ізоляція і спостереження за жорстокістю створюють передумови для розвитку важких особистісних розладів. Ці припущення ще недостатньо вивчені як предиктор розвитку ПРО у дорослому віці, але все ж таки наголошують на необхідності раннього психологічного втручання та довгострокової підтримки дітям, які пережили війну. Метою втручання постає зниження впливу ранніх травматичних подій, ймовірності формування ПРО та інших хронічних психічних порушень, що в свою чергу буде спрямовано на загальну підтримку психічного здоров'я.

### Література:

1. Похілько Д. С. Травматичні фактори війни: вплив на дитячу психіку. Сучасна війна: гуманітарний аспект: зб. матеріалів доп. учасн. наук.-практ. конф. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба. 2017. С. 134–138.
2. Biskin R. S., Paris J. Comorbidities in borderline personality disorder. Psychiatric Times 2013. Available at: <http://www.psychiatristimes.com/borderline-personality/comorbidities-borderline-personality-disorder>. Accessed March 20, 2018.
3. Hastings, P.D. et al., Predicting psychosis-spectrum diagnoses in adulthood from social behaviours and neighbourhood contexts in childhood. Development and Psychopathology 2019; 1–15.
4. Hecht KF, Cicchetti D, Rogosch FA, Crick N. Borderline personality features in childhood: the role of subtype, developmental timing and chronicity of child maltreatment. Dev Psychopathol. (2014) 26:805–15. doi: 10.1017/S0954579414000406
5. Porter C., Palmier-Claus J., Branitsky A., et al. Childhood adversity and borderline personality disorder: a metaanalysis. Acta Psychiatr Scand. 2020 Jan; 141(1): 6-20. DOI: 10.1111/acps.13118. Epub 2019 Nov 18. PMID: 31630389.
6. Wolke D, Woods S, Bloomfield L, Karstadt L. The association between direct and relational bullying and behaviour problems among primary school children. J Child Psychol Psychiatry Allied Discip. (2000) 41:989–1002. doi: 10.1111/1469-7610.00687

## ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ВТРАТИ ТА ГОРЮВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Крисак А.О., Онищенко О.О.

*«Державний заклад «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»  
(м. Одеса, Україна)*

Актуальність теми. Психологічні наслідки переживання втрати побратимів під час бойових дій є одним з найбільш важливих, але й недооцінених аспектів військового досвіду. У бойових умовах смерть близької людини може стати причиною глибоких психологічних травм які значно впливають на подальше функціонування та реабілітацію військовослужбовців. Згідно з даними світових досліджень, переживання втрати побратимів тісно пов'язане з розвитком посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії, тривожних розладів, а також підвищенням рівня суїцидальних тенденцій серед ветеранів. З огляду на тривалий воєнний стан в Україні, питання психологічного здоров'я військових, що пережили втрату побратимів, набуває ще більшої актуальності. Таким чином, дослідження переживання втрати серед військових допомагає краще зрозуміти та розробити стратегію надання психологічної допомоги та підтримки. Таким чином, дослідження цієї проблематики є особливо актуальним у контексті країн, що перебувають у стані тривалих збройних конфліктів, зокрема України.

**Мета:** Визначити психологічні особливості переживання втрати, та вплив втрати на психічне здоров'я військових.

**Об'єкт:** Психічне здоров'я військових у контексті бойових дій.

**Предмет:** Психологічні особливості переживання втрати близьких людьми які які беруть участь у бойових діях, та їх вплив на емоційний стан та психічне здоров'я..

**Ключові слова:** втрата, бойові дії, ПТСР, військовослужбовці, психологічна підтримка.